

Zeitschrift: Igl Ischi : organ della Romania (Societat de Students Romontschs)
Herausgeber: Romania (Societat de Students Romontschs)
Band: 77 (1992)
Heft: 4

Artikel: Dunna e clamada
Autor: Simeon-Cathomas, Justina
DOI: <https://doi.org/10.5169/seals-881633>

Nutzungsbedingungen

Die ETH-Bibliothek ist die Anbieterin der digitalisierten Zeitschriften. Sie besitzt keine Urheberrechte an den Zeitschriften und ist nicht verantwortlich für deren Inhalte. Die Rechte liegen in der Regel bei den Herausgebern beziehungsweise den externen Rechteinhabern. [Siehe Rechtliche Hinweise.](#)

Conditions d'utilisation

L'ETH Library est le fournisseur des revues numérisées. Elle ne détient aucun droit d'auteur sur les revues et n'est pas responsable de leur contenu. En règle générale, les droits sont détenus par les éditeurs ou les détenteurs de droits externes. [Voir Informations légales.](#)

Terms of use

The ETH Library is the provider of the digitised journals. It does not own any copyrights to the journals and is not responsible for their content. The rights usually lie with the publishers or the external rights holders. [See Legal notice.](#)

Download PDF: 02.02.2025

ETH-Bibliothek Zürich, E-Periodica, <https://www.e-periodica.ch>

Justina Simeon-Cathomas

Dunna e clamada

*Ins vegn ad endriescher,
tgei che la dunna ei,
pér cu neginas prescripziuns dicteschan,
tgei ch'ella ha dad esser.
(R. Mayreder)*

«Mes geniturs han schau a mi tutta libertad d'eleger mia clamada.»

«Ir a scola ei per mei bia pli impurtont ch'emprender ina clamada. Sche jeu maridel, calel jeu tuttina da luvrar. Jeu vi lu puspei entrar el mund da lavur cun 35-40 onns. Lu less jeu denton far enzatgei niev e perquei drovel jeu in diplom d'ina scola.»

«Jeu less ina clamada fascinonta cun pusseivladads da seperfectziunar. Jeu less inaga saver luvrar sur memezza.»

«Jeu less s'avanzar ... Sche tuttas dunnas setenessen ensemen, lu savessen ils umens péra far beffas. Ins fuss pli segiras - era sch'ins less far carriera.»

«Clamadas da dunnas ... clamadas d'umens ... pertgei calan ins buca cun quella miarda? Umens han buca tschaffen dallas clamadas da dunnas, els teman ch'ei vegnien ris ora. E las dunnas vulan buca emprender clamadas d'umens, perquei ch'ellas han tema da buca esser capavlas avunda.»

«Per mei ei in bien 'team' il pli impurtont. Ina buna atmosfera, in bien schef, lu sai strusch fallir.»

«Jeu less in emprendissadi schi cuort sco pusseivel per vegnir aschi spert sco pusseivel independenta dils geniturs.»

«Il pli bugen vess jeu empriu in'otra clamada en direcziun da decoraziun. Quei dat ei denton buca en nosa regiun ed ir naven level jeu buc.»

Quei ein entginas opiniuns ed explicaziuns da giuvnas sursilvanas ch'jeu hai udiu a caschun dalla retscherca ch'jeu hai fatg 1990 tier 300 emprendistas ed emprendists dalla Surselva pertuccont l'elecziun dalla clamada en regiuns muntagnardas.

Resultats dalla retscherca

Ina part dallas buobas ei pertscharta dalla muntada da lur clamada futura. Per ellas eisi fetg impurtont da haver la lètga denter ina buna scolaziun ed ina clamada cun vastas pusseivladads da seperfectziunar.

Tuttina han las buobas grondas difficultads da sedistaccar dalla rolla tradiziunala dalla dunna. Lur devisa ei beinsavens da gie buca far enzatgei auter che tschellas. Duas tiarzas dallas giuvnas «giavischan» perquei schinumadas professiuns femininas sco tgirunza d'affons, mussadra da scoletta, tgirunza, secretaria, emploiada da posta - tut clamadas da survetsch.

La clamada che las giuvnas «elegian» la finfinala ei per ordinari pli mudesta che quella ch'ellas vevan s'imaginau oriundamein.

Las buobas han savens tema d'eleger ina clamada tecnica pretensiusa cun dapli responsablidad. Per ellas eis ei pli impurtont da vegnir acceptadas dalla societad ed ellas sedeportan consequentamein sco ei vegn spitgau dad ellas.

Agens giavischs vegnan spert mess dalla vart sch'ei dat difficultads. Buobas ein scochemai promptas per in cumpromiss.

La gronda part dallas giuvnas, biebein 80%, fa in emprendissadi ni ina scolaziun suenter la scola obligatoria.

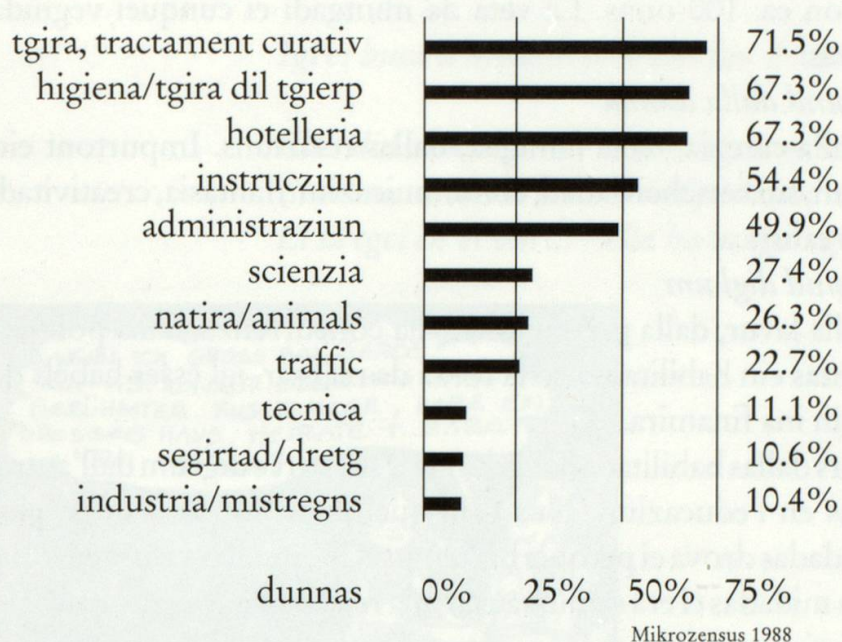
Ils geniturs mettan savens dapli peisa sin l'elecziun dalla clamada dil fegl.

«Ti maridas tuttina in di!»

Era en nies temps vegnan quels plaids duvrai e quei pli savens che quei ch'ins manegia: «Ti maridas gie tuttina in di!» Ei il patratg d'ina maridaglia futura aunc ozildi in impediment per l'elecziun dalla clamada? Elegia la giuvna perquei in emprendissadi pli cuort e pli bienmarcau?

Sco ina retscherca muossa interrumpen las biaras dunnas bugen lur professiun. Buca mo pervia dil plascher d'astgar daventar mumma, mobein era perquei che lur situaziun da lavur cuntenta buca pli. Per clamadas ch'ei vegnidas elegidas cun l'intenziun da luvrar mo in pèr onns ni schizun encunter l'atgna voluntad, per quellas lain ins buca encrescher. Ei maunca l'identificaziun cun la clamada elegida. «La dunna ei responsabla per la famiglia e pil percasa.» Quella tenuta influenzescha l'elecziun dalla clamada a moda fatala.

La cumpart dallas dunnas en las differentas clamadas:

La gronda part dallas buobas e giuvnas elegia schinumadas «clamadas da dunnas».

Las pintgas pusseivladads da seperfectiunar e sescolar vinavon en quellas clamadas ein la raschun che las dunnas enqueran ina veta pli interessanta. Maridar ed haver affons ei ina alternativa giavinonta e las dunnas interrompan lur professiun. Ils responsabels en las fatschentas vegnan aschia confirmai en lur meini ch'ins sappi buca sefidar dallas dunnas. Quei dat ad els la legitimaziun da considerar las dunnas sco forzas da lavur auxiliaras. Las dunnas han el mund da lavur savens ina funcziun inferiura e malpagada, cun quei che la famiglia ei lur pensum dalla veta.

Carrieras e barrieras

La perspectiva da fundar ina famiglia impedescha savens las dunnas d'eleger ina via professiunala cun finamiras pli aultas e pusseivladads da sesviluppar. Dumnas en posiziuns da cader ein aunc adina ina excepziun. Pli aulta la posiziun e pli darar che quella vegn occupada d'ina dunna. En ina retscherca da 1989 tier 300 grondas fatschentas svizras han ins saviu constatar che 97% dils posts ils pli aults vegnan occupai d'umens. Pertgei ei quei aschia? Eis ei ver, quei ch'ins auda savens, che las dunnas veglien semplamein buc? Ni vegnan las dunnas sapientivamein stuschadas dalla vart? Era sch'ei dat per omisduas constataziuns exempels, aschi simpla ei la caussa tuttina buca. Ei dat in grond diember da barrieras externas ed internas ch'impedeschan la dunna en sia clamada e che limiteschan sias pusseivladads da s'avanzar.

Barrieras externas

La repartiziun dalla lavur hodierna denter um e dunna ha entschiet pér cun l'industrialisaziun avon ca. 100 onns. La veta da mintgadi ei cunquei vegnida repartida en duas sferas:

La sfera privata: il mund dalla dunna

Quei ei il mund dalla carezia, dalla famiglia, dallas relaziuns. Impurtont ein habilitads sco intuiziun, survetscheivladad, comunicaziun, fantasia, creatividad, il patertgar sempel e realistic.

La sfera publica: il mund digl um

Quei ei il mund dalla lavur, dalla prestaziun, dalla concorrenza, dalla politica, dils daners. Impurtontas ein habilitads sco la forza da realisar, igl esser habels da riscar, l'orientaziun sin ina finamira.

Quellas ideas e valurs dallas habilitads dalla dunna d'ina vart e digl um dall'otra, vegnan intermediadas en l'educaziun. Nus vein quella profundamein en nies intern. Per pintgas midadas drova ei perquei bia temps. Che quella valurs ed ideas vegnan mo vessamein midadas ei era semussau en mia retscherca. Las rispostas sin la damonda: «Tgei haveis vus el senn da far suenter igl emprendissadi?» - ein stadas fetg differentas. Ils giuvens s'imaginan precisamein lur via professionala ed han ina finamira, las giuvnas vulan per gronda part buca luvrar l'entira veta ella professiun. Ellas vulan maridar, haver affons. La clamada ei per ellas mo in temps intermediar denter la scola e la maridaglia. Relaziuns persunalas ein per ellas pli impurtontas ch'ina carriera.

Dunnas e carriera

Dunnas che vulan famiglia e clamada ston esser promptas per cumpromiss che ensiaran beinenqual disavantatg, sco in dubel e treidubel engaschi, pintgas pusseivladads da s'avanzar (lavur parziala), pauc temps per scolaziun supplementara, pressiun da s'adattar allas normas dils umens el mund da lavur... Dunnas che fan carriera corrispundan buca al maletg dalla societad.

Enviers quella dunnas dat ei meinsvart pregiudezis nauschs e grops ch'ins auda adina puspei, sco «ina mumma cun occupaziun professionala ei ina schliata mumma», «ina dunna attractiva sa buca occupar ina posiziun da cader», «quella

"La dunna sesa el parlament, els gremis, igl um che va alla lavur procura aunc pil tenercasa, ils affons vegnan dalla scola, ni il bab ni la mumma ein a casa, ils affons fan buca lur pensums da scola, van per las vias e vegnan surschai al destin. Tals affons daventan: cass socials e problems dil stadi caschunai dil fanatissem politic dalla dunna e mumma."

(Gasetta grischuna, brev d'in lectur per la cauma dallas dunnas 1991)

va a luvrar mo pils raps». Pli hanai ein ils pregiudezis che fan finas differenzas denter il medem agir digl um e quel dalla dunna:

Igl ei buca il medem sche dus fan il medem

El ei dynamics ...   ella ei agressiva

El ei cunscienzius ...   ella ei pedanta

El sa tgei ch'el vul ...   ella ha in tgau gries

Quels pregiudezis castigian il sedepurtar ch'ei impurtonts e necessaris per s'avanzar ella clamada. La dunna che vul s'avanzar sto perquei riscar da vegnir taxada sco dunna buca fetg feminina e pauc attractiva.

Umens e carriera

Igl um ei destinaus per far carriera. Sia biografia ei ina veta da lavur senza interrupziuns. Interrupziuns dalla professiun ein legitimas silpli en cass d'ina scola-ziun supplementara, pil survetsch militar ed excepziunalmein per motivs da malsogna. Posiziuns da cader ein per ordinari plazzas cumpleinas che pretendan in engaschi da 150%. Igl um lavura cumplein e vegn sustenius emoziunalmein dalla dunna che ei responsabla per l'infrastructura a casa, per l'educaziun e per las relaziuns privatas.

Barrieras internas

Cheu setracta ei buca semplamein d'impediments, mobein el medem mument era da qualitats femininas ch'ins sa era veser sco fermezias. Quellas qualitats e fermezias vegnan denton buca reconuschidas e honoradas el mund da lavur.

Munconza da confidanza en sesez

Las dunnas ein spert promptas da sutschazegiar lur cumpetenzas e habilitads. Experienzas da schefs da persunal muossan che las dunnas s'annunzian per ina piazza mo sch'ellas adempleschan veramein tuttas pretensiuns. Umens denton s'annunzian era sch'els adempleschan mo in ton dallas premissas.

Il clima da lavur

Il sesentir bein en in bien «team», igl esser acceptadas e reconuschidas tier ils collegas ei per las dunnas savens pli impurtont che da s'avanzar en ina posiziun pli aulta nua che quels carstgauns da confidanza mauncan. Gest posiziuns da cader ein colligiadas cun izolaziun, ina situaziun che fa difficultads allas dunnas.

Tema da concorrenza

Senza concorrenza ei ina carriera buca pussevla. Concorrenza vul dir carplinas, conflicts, profilaziun. Cheu vegn la dunna puspei en difficultads cun la rolla feminina che preferescha harmonia e che spetga che la dunna seigi migeivla e sappi s'adattar.

La dunna el dilemma da decider

La veta dalla dunna porscha pussevladads e libertads individualas dad organisar il mintgadi tenor agen gust. Denton dat ei era beinenqual crap che sto vegnir stuschaus ord via. Mintga dunna sto metter prioritads tenor ses agens basegns, sias

inclinaziuns e ses sentiments. Tgei ei pli impurtont: il partenadi, la lètgh, la famiglia, il temps liber, la publicitad, la clamada, la carriera? La pli gronda difficultad ei la munconza d'in model dalla veta, pertgei «savens capeta tuttina gest il cuntrari da quei ch'ins ha tertgau ...!»

La situaziun ei semidada

Las dunnas fan oz bia sforzs per cuntionscher l'egualitad, quei ch'ha midau ils models tradiziunals dalla veta. Ina dunna che marida oz sto quintar cun in auter decuors dalla veta ch'ina dunna ella medema situaziun d'avon 50 onns. La dunna d'antruras haveva gia passentau duas tiarzas dalla veta tier la naschientscha dil davos affon. Oz ei quei tut auter. Tenor la statistica ha la dunna oz ina vegliadetgna d'intragliauter 27,4 onns tier la naschientscha dil secund e davos affon. Cun 45 onns ein ils affons carschi ed il pensum dalla mumma ei sminuius considerabla-mein.

Mintga tiarza lètgh vegn spartida

Tenor il niev dretg da lètgh e separaziun ei igl um buca pli il sulet cau dalla famiglia. Omisus geniturs han l'obligaziun da haver quitau pil beinstar dalla famiglia, quei tenor lur forzas. Quella midada dalla lescha caschuna era in niev modus tier la separaziun. Savens scrodan ils susteniments finansials per la dunna dil taliter. La probabilitad ch'ina dunna sto fadigiar senza in di il paun da mintgadi ei gronda, pertgei mintga tiarza lètgh vegn spartida. Quels fatgs duessen dar da patertgar. Els san forsea effectuar che pli e pli bia giuvnas e dunnas ed era mummas muossan dapli interess per ina megliera formaziun professiunala che lubescha ad ellas ed a lur feglias ina atgna existenza.

Ozildi ei gia ina gronda part dallas dunnas bia pli aviarta e risguarda meglier ils agens basegns. Ellas vulan buca vegnir dependentas. Ellas vulan sviluppar lur atgna personalitad.

Negin sa denton dir, tgei decisiun ch'ei la megliera per la dunna. Mo ella senza sa ei!